

Riga Crypto si Iapona Enigel de Ion Barbu

Scrisa in 1924 si publicata in *“Revista romana”* (anul 1, nr.1, 1 iunie), poezia *“Riga Crypto si Iapona Enigel”* face parte din ciclul *“Uvedenrode”* din volumul *“Joc secund”* (1930) si este subintitulata de Ion Barbu *“Baladă”* si caracterizata tot de aceste drept un *“Luceafar intors”*.

Numita *“Baladă”*, este o poveste stranie de dragoste cu aspect de cantece medieval, spus de un menestrel (trubadur, poet si muzician ambulant din Evul Mediu, cantaret popular) *“la spartul nuntii, in camara”*; insa rastoarna conceptul traditional de balada, realizandu-se in viziune moderna, ca un amplu poem de cunoastere si poem alegoric.

Poemul pare un cantece batranesc de nunta, dar este o poveste de iubire din lumea vegetala si animala (asemenea altui poem al etapei, *“Dupa melci”*), o balada fantastica, in care intalnirea are loc in plan oniric (ca in *“Luceafarul”*). Structura narativa implica interferenta genurilor. Scenariul este dublat de caracterul dramatic si de lirismul mastilor, personajele avand semnificatie simbolica.

“Luceafar intors”, poemul prezinta drama cunoasterii si incompatibilitatea dintre doua lumi/ regnuri, iubirea imposibila, deoarece fiintele care alcatuiesc cuplul erotic fac parte din sfere diferite, Enigel apartinand regnului animal, iar Ciuperca-rege Crypto regnului vegetal. (tema poemului) Titlul baladei trimite cu gandul la marile povesti de dragoste din literatură universală, *“Romeo si Julieta”*, *“Tristan si Isolda”*. Insa la Ion Barbu, membrii cuplului sunt antagonici (fac parte din regnuri diferite), personaje romantice cu calitati exceptionale, dar negative, in raport cu norma comuna (Crypto e *“sterp”* si *“naravas/ Ca nu voia sa infloreasca”*, iar Enigel e *“prea-cuminte”*).

Poemul este alcatuit din 27 de strofe, cele mai multe catrene, dar exista si altele de 5 sau 7 versuri.

Formula literara este de *“poveste in poveste”* sau *“povestire in rama”*, narata ca un cantece popular la rugaminta unui nuntas, acesta constituind *“rama”* sau *prologul* poeziei: *“Mult – indaratnic menestrel,/ Un cantece larg tot mai incercare,/ Zi-mi de Iapona Enigel/ Si Crypto, regale Ciuperca!”*.

Alcatuita din doua parti, poezia este o demonstrare a ideii ca increatul (reprezentand puritatea) trebuie pastrat, orice iesire din acest stadiu insemnand intrarea in circuitul *“facutului”*, care duce ireversibil spre moarte.

Optiunea poetului a fost exprimata si in versurile: *“Îl lasa-n pacea-ntaie-a lui,/ Că vinovat e tot facutul,/ Si sfant, doar nunta, inceputul.”* (*“Oul dogmatic”*).

Structura compozitionala a baladei evidentiaza mai multe aspecte:

La nivel formal, poezia este alcatuita din doua parti, fiecare din ele prezentand cate o nunta: una consumata, implinita, cadru al celeilalte nunti, povestita, initiatica, modificata in final prin casatoria lui Crypto cu măsălarita.

Partea I (strofele I-IV), prologul conturează în putine imagini atmosfera de la „*spatul nuntii*” traite. Primele patru strofe constituie rama nuntii povestite și reprezintă dialogul menestrelului cu „*nuntasul fruntas*”. Menestrelul (un trubadur medieval, un bard, caracteristic spațiului romantic apusean) e imbiat să cante despre nunta ratată dintre doi parteneri inegali, reprezentanți a două regnuri distincte, „*Enigel și riga Crypto*”. Nuntasul îl roaga să zică „*incetinel*” „*un cantec larg*”, pe care l-a zis „*cu foc*” acum o vară. Repetarea sugerează un ritual al zicerii unei povesti exemplare, dar cu modificarea tonalității. Portretul menestrelului – poet este fixat prin 3 epitete: „*trist*”, „*mai aburit ca vinul vechi*”, „*mult îndaratnic*”, iar invocatia este repetată de 3 ori, ceea ce determină ruperea lui de lumea cotidiană, intrarea în starea de creație necesară zicerii acelui „*cantec larg*”.

Partea a II-a (strofele V-XXVII) cuprinde povestea nuntii nerealizate a doi parteneri aparținând unor regnuri diferite: o ciuperca și o fată.

Nunta povestită este realizată din mai multe tablouri poetice: portretul și înțelegerea rigai Crypto (strofele 5-7), portretul, locurile natale și oprirea din drum a laponei Enigel (strofele 8, 9), întâlnirea dintre cei doi (strofa 10), cele trei chemări ale rigai și primele două refuzuri ale laponei (strofele 11-15), răspunsul laponei și refuzul categoric cu relevarea relației dintre simbolul solar și propria condiție (strofele 16-20), încheierea întâlnirii (strofele 21,22), pedepsirea rigii în finalul baladei (strofele 23-27). Modulurile de expunere sunt, în ordine: descrierea, dialogul și naratiunea.

În debutul părții a II-a (expozitiunea), sunt realizate prin antiteză portretele membrilor cuplului, deosebirea dintre ei fiind elementul care va genera intrigă. Numele Crypto, cel tănuț, „*inima ascunsă*”, sugerează apartenența la familia ciupercilor (criptogame) și postura de rege (riga) al fapturilor inferioare, din regnul vegetal. Numele Enigel are sonoritate nordică și susține originea ei, de la pol și trimite probabil la semnificația din limba suedeză „*înger*” (din latinescul „*angelus*”); lapona își conduce turmele de reni spre sud, stăpâna a regnului animal; ea reprezintă ipostaza umană, cea mai evoluată a regnului (omul – „*fiara batrană*”). Riga Crypto, „*inima ascunsă*”, este craiul bureților, caruia dragostea pentru Enigel, „*laponă mică, liniștită*”, îi este fatală. Singura lor asemănare este statutul în interiorul propriei lumi.

Spațiul definitoriu al existenței, pentru Crypto, este umezeala perpetua: „*În pat de râu și umă unsă*”, spațiu impur al amestecului elementelor primordiale, apa și pământul, în timp ce lapona vine „*din țări de gheață urgisită*”, spațiu rece, ceea ce explică aspirația ei spre soare și lumină, dar și mișcarea de tranșumanță care ocaziona popasul în ținutul rigai: „*În noul an, să-și ducă renii/ Prin aer ud, tot mai la sud,/ Ea poposii pe mușchiul crud/ La Crypto, mirele poienii*”. El este *barfit și ocărât* de supuși, pentru că e „*sterp*”, „*năvălaș*” și „*nu voia să înflorească*”, în timp ce ea își recunoaște statutul de ființă solară: „*Că dacă-n iarnă sunt făcută/ Și ursul alb mi-e varul drept,/ Din umbra deasă desfacută,/ Mă-nchin la soarele-ntelept*”.

Membrii cuplului nu-si pot neutraliza diferentele in planul real; comunicarea se realizeaza in plan oniric. Riga este cel care roteste descantecul de 3 ori. Povestea propriu-zisa se dovedeste a fi fantastica, ea desfasurandu-se in visul fetei, ca in „*Luceafărul*”, dar rolurile sunt inversate.

In prima chemare-descantec, cu rezonante de incantatie magica, Crypto isi imbie aleasa cu „*dulceata*” si cu „*fragi*”, elemente ale existentei sale vegetative, dar care aici capata conotatii erotice. Darul lui este refuzat categoric de Enigel: „*Eu ma duc sa culeg/ Fragii fragezi mai la vale*”.

Refuzul laponiei il pune intr-o situatie dilematica, dar optiunea lui e ferma si merge pana la sacrificiul de sine, in a doua chemare: „*Enigel, Enigel/ Scade noaptea, ies lumina,/ Daca pleci sa culegi,/ Incepi, rogu-te cu mine*”.

Depasirea situatie dilematice ramane apanajul laponiei, ce refuza nuntirea dorita de Crypto „*in somn fraged si racoare*”, opunandu-i argumentele modelului ei existential.

Primul refuz sugereaza tentatia solara, prin indicele spatial „*mai la vale*”, adica spre sud. Al doilea refuz este sustinut de enumerarea atributelor lui Crypto: „*bland*”, „*plapand*”, „*necopt*”. Opozitia *copt – necopt*, reluata in al treilea refuz prin antiteza *soare – umbra*, pune in evidenta relatia individuala a fiecaruia cu universul, incompatibilitatea peste care nici unul dintre ei nu poate trece fara sa se piarda pe sine. Imaginii de fragilitate a lui Crypto, laponia ii opune aspiratia ei spre absolut („*Ma-nchin la soarele-ntelept*”), cu toate ca tentatia iubirii este coplesitoare: „*Riga Crypto, riga Crypto,/ Ca o lama de blestem/ Vorba-n inima-ai infipt-o!/ Eu de umbra mult ma tem*”. Soarele este simbolul existentei spirituale, pe care riga o refuza in favoarea existentei instinctuale, sterile, vegetative.

Pentru a-si continua drumul catre soare si cunoastere, laponia refuza descantecul rigai, ce se intoarce in mod brutal asupra celui care l-a rostit si-l distruge. Faptura firava e distrusa de propriul vis, cade victimă neputintei si indraznelii de a-si depasii limitele, de a incerca sa intre intr-o lume care ii este inaccesibila. Atributele lumii despre care vorbeste Enigel au efect distrugator asupra lui Crypto. Oglindirea ritualica produce degradarea: „*De zece ori, fara sfiala,/ Se oglindi in pielea-i cheala*”. Finalul este trist. Riga Crypto se transforma intr-o ciuperca otravitoare, obligat sa nunteasca cu ipostaze degradate ale propriului regn: „*Cu Laurul-Balaurul/ Sa toarne-n lume aurul,/ Sa-l toace, gol la drum sa iasa,/ Cu mășlarița-mireasa,/ Sa-i tie de imparateasa*”. Incercarea fiintei inferioare de a-si depasi limitele este pedepsita cu nebunia.

Cel dintai protagonist este Crypto.

Acesta este rege „*imparatind*” peste ciuperca de multa vreme (a se observa imperfectul verbului „a imparati”); el traieste „*In pat de rau si-n huma unsa*”, intr-un mediu care-i conserva puritatea, regimul sau fiind somnul. Numele lui provine din grecescul „*cryptos*” care inseamna ascuns, tainuit (ideea este reluata in metafora „*inima ascunsa*”).

Fiecare strofa a discursului rostit de Crypto incepe patetic, fiind incarcat de pasiune, prin repetarea numelui fetei: „*Enigel, Enigel*”, sentimente calde si emotionante, contrare firii reci a regelui-ciuperca. Laponia ii explica faptul

ca el trebuie sa ramana in lumea lui, intrucat orice incercare de a iesi la soare l-ar distruge: „*Si esti umed si plapand/ Teama mi-e, te frangi curand,/ Lasa. Asteapta de te coace*”. Crypto o roaga pe Enigel sa ramana in lumea lui rece si intunecoasa, indemnand-o sa uite de idealul spre care se indreapta, de soare si lumina. Este prezent aici motivul soare-umbra, sugerand cele doua lumi incompatibile, carora le apartin cele doua fiinte care nu pot comunica ideatic si sentimental. Soarele este simbol al vietii spirituale, al luminii sufletesti, ce sugereaza capacitatea fiintei superioare de a aspira spre absolut. Umbra, intunericul si umezeala simbolizeaza conditia omului obisnuit, neputinta lui de a se inalta catre aspiratii spirituale superioare.

Enigel ii marturiseste teama de intuneric – „*Eu de umbra mult ma tem*” – si aspiratia spre idealul absolut – „*Ma-nchin la soarele-ntelept*”. Ca orice muritor de rand, Crypto nu poate intelege lumea omului superior, care traieste cu intreaga fiinta pentru implinirea idealului, sugerat aici de lumina solara, pe care nu oricine o poate suporta, sufletul fiind asemanat sugestiv cu o fantana, simbol al aspiratiei spre cunoastere: „*Ma-nchin la soarele-ntelept,/ Ca sufletu-i fantana-n piept/ Si roata alba mi-e stapana/ Ce zace-n sufletul-fantana*.”

Omul obisnuit, muritorul neputincios de a avea aspiratii superioare, nu se poate inalta spre absolutul cunoasterii: „*Ca-i greu mult soare sa indure/ Ciuperca cruda de padure,/ Ca sufletul nu e fantana/ Decat la om, fiara batrana,/ Iar la fapatura mai firava/ Pahar e gandul, cu otrava*.”

Regele Crypto este victima propriei neputinte si cutezantei de a-si depasi limitele, de a incerca sa intre intr-o lume pe care n-o intelege si cu care nu se potrivest: „*Si sucul dulce inacreste!/ Ascunsa-i inima plesneste,/ Spre zece vii peceti de semn,/ Venin si rosu untdelemn/ Mustesc din funduri de blestem*.”

Riga Crypto devine o ciuperca otravitoare, insotinde-se cu „*maselarita mireasa*”, o fiinta din lumea lui, o planta medicinala toxica, ce se potriveste cu el, ce face parte din acelasi regn. Referirea la „*Laurul-Balaurul*” sugereaza aceeasi idee a „nuntirii” posibile numai intre doua fiinte apartinand aceleiasi lumi, deoarece „laur” este o planta veninoasa, cu miros neplacut, cu fructul tepos: „*Cu Laurul-Balaurul/ Sa toarne-n lume aurul,/ Sa-l toace, gol la drum sa iasa,/ Cu maselarita-mireasa,/ Sa-i tie de imparateasa*.”

Asadar, conditia omului obisnuit, comun este tragica prin neputinta acestuia de a aspira catre valori spirituale superioare – „*Ca-i greu mult soare sa indure/ Ciuperca cruda de padure*” -, precum si setea de absolut de care este stapanit omul superior, ce aspira catre cunoastere, lumina spirituala – „*Ma-nchin la soarele-ntelept*” – a facut ca balada sa fie numita un „*luceafar intors*”. Incompatibilitatea celor doua fiinte ce apartin a doua lumi diferite din „*Luceafarul*” eminescian este si ideea acestei balade, numai ca omul superior este fata (lapona Enigel), iar fiinta inferioara este regle-ciuperca (Riga Crypto).

Simbol al fiintei superioare, al omului de geniu, Enigel deplange fiinta umana duala, ce oscileaza in permanenta intre ideal si material, intre rational si instinctual, intre viata si moarte, constientizand drama geniului care ar putea fi tentat de o iubire efemera ce stinghereste aspiratia spre cunoastere absoluta.

Trei mituri fundamentale de origine greaca sunt valorificate in opera poetului: al soarelui (absolutul), al nuntii si al oglinzii. Drumul spre sud al laponei are semnificatia unui drum initiatic, iar popasul in tinutul rigai este o proba, trecuta prin respingerea nuntii pe o treapta inferioara. In „*Ritmuri pentru nuntile necesare*”, este infatisata inaintarea sufletului prin 3 etape cosmice, trepte ale initierii, pana la desavarsirea spirituala, nuntirea in „*camara Soarelui/ Marelui*”. Itinerarul trece prin cercul Venerii (iubirea ca „energie degradata” reduce omul la ipostraza de fiinta instinctiva), apoi sufletul mai trebuie sa urce o treapta, cercul lui Mercur, mai pur, al intelectului, al cercetarii. Dincolo de inflacarile impure ale dragostei si de atmosfera mai curata a inteligentei, initierea completa are loc prin adevarata „*nunta*” a trupului si spiritului cu insusi focarul vietii, Soarele (cunoasterea absoluta). Aspiratia solara a laponei sugereaza ca aceasta sa eafila pe treapta lui Mercur, iar chemarile personajului alegoric, riga Crypto, sunt ale cercului Venerii. Frigul tinutului polarm perfectiunea geometrica a apei cristalizate configureaza treapta ratiunii pure, in timp ce impuritatea din cercul Venerii e sugerata de spatiul in care se amesteca elementele primordiale: „*huma unsa*”, „*aer ud*”.

„*Roata reprezinta refractia soarelui in fantana sufletului, rescand pe masura ce caldura data este mai mare. Trairea sufleteasca va fi cu atat mai completa, cu cat aceasta <<roata se mareste>>. <<La umbra nu cresc afectele>>, ci doar <<carnea>>, simbolizand aici materia vegetativa, necolindata de fiorii emotiei umane*”. Impactul dintre ratiune (Enigel) si instinct (Crypto), configurat prin cele doua simboluri – „*fiara batrana*” si „*faptura mai firava*”, se soldeaza cu victoria ratiunii asupra instinctului. Primul conoteaza sensurile ratiunii ale carui attribute sunt „*soarele-ntelept*” si „*sufletul fantana*”; lapona Enigel intruchipeaza gandul eliberat prin aspiratia spre lumina si cunoastere de ispitele instinctuale simbolizate de somn si umbra.

Sub raport stilistic, prezenta inversiunilor („*mult-indaratnic*”, „*zice-l-as*”) si a vocativelor in prima parte a baladei evidentiaza oralitatea textului. Menestrelul este portretizat prin intermediul unei comparatii, „*mai aburit ca vinul*”, dublata de un epitet „*vinul vechi*”, care sugereaza starea de gratie necesara rostirii poetice. Acesta este insotita de masca decorativa sugerata printr-o enumeratie, „*pungi, panglici, beteli cu funta*”, simbolizand si valoarea estetica a unui text poetic/ cantec.

In portretizarea celor doua personaje ale baladei este utilizat epitetul: Crypto este „*sterp si naravas*”, „*riga span*”; lapona e „*mica*”, „*linistita*” si „*prea-cuminte*”. Se observa superlativele absolute expresive realizate prin adverbele mult si prea.

Dialogul dintre Riga Crypto și Iapona se desfășoară în regim liric și este construit pe baza unor asonante interioare și repetitii: „*Eu mă duc să culeg/ Fragii fragezi mai la vale./ - [...] Dacă pleci să culegi,/ Incepi, rogu-te, cu mine. [...] - Te-ai culege [...] / Lasa. – Așteapta de te coace./ - Să mă coc [...]*”. Limbajul dialogului dintre cei doi este construit pe baza antitezelor, prin intermediul cărora se conturează drama Riga Crypto: soare/umbră, întuneric/lumină, uscat/umed, somn/veghe. Este de observat și abundența metaforelor, mai ales în finalul baladei: „*Ca sufletul nu e fantană/ Decât la om, fără bătrână,/ Iar la faptură mă firava/ Pahar e gândul, cu otrava*”. Versurile au măsură variabilă, de la 5 la 9 silabe, iar rima este o îmbinare savantă între rima încrucișată, îmbrățișată și monorimă, după cum și strofele sunt inegale, având între 4 și 7 versuri.

Creatia lirică a lui Barbu apare, așa cum afirmă Al. Rosetti, „*ca o plantă cu rădăcinile adânc înfipte în solul nostru*”.

În opinia lui G. Calinescu, amestecul de regnuri din balada „*Riga Crypto și Iapona Enigel*” este de factură romantică și are rol de cunoaștere a unui alt univers. Accentul în această baladă cade pe antagonismul slab – puternic. Prin intermediul acestui poem, Ion Barbu neaga o întreagă tradiție literară: înlocuind ideea impusă în literatură că dragostea este un miracol în sine, poetul prezintă drama incompatibilității și legea nemiloasă a iubirii (supraviețuiește cel puternic, iar cel slab este sacrificat).